

Вадим Солод

здобувач вищої освіти факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Національної поліції України

Марина Войтюк

викладач кафедри теорії
та історії держави та права,
конституційного права, прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Концепції національної та міжнародної безпеки є основними складовими забезпечення стабільності та безпеки на глобальному рівні. Поняття «національна безпека» в українському законодавстві визначено у статті 1 Закону України «Про національну безпеку України» як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [1]. Національна безпека охоплює кілька важливих аспектів, зокрема:

- економічний (економічна стабільність, енергетична безпека), політичний (політична стабільність, зміцнення демократії, уникнення політичних криз та конфліктів);

- соціальний (безпека громадян, захист прав та свобод людини, подолання соціальної нестабільності та внутрішньодержавних конфліктів; наразі актуальним є врахування гендерного аспекту у секторі безпеки та оборони, що дозволить жінкам на рівні із чоловіками приймати активну участь у боротьбі проти зовнішньої загрози тощо [2, с. 261]. Вагомим кроком для втілення гендерної рівності в секторі безпеки України є імплементація норм гендерної рівності в силові структури, яке зумовлено одним із важливих напрямів співпраці нашої держави з міжнародними партнерами [3, с. 395]);

- військовий (забезпечення обороноздатності держави, військово-стратегічне планування та військова доктрина, розвиток і модернізація військової техніки, міжнародне військово-співробітництво) [4].

Водночас, відповідно до визначення в «Енциклопедії сучасної України», міжнародна безпека трактується як «стан міжнародних відносин, що виключає порушення миру або створення реальних загроз безпеці народів у будь-якій формі; діяльність держав і міжнародних інститутів щодо

підтримання такого стану; універсальна система механізмів, заходів і гарантій, сукупність яких виключає застосування сили» [5]. Після Другої світової війни було створено універсальну систему міжнародної безпеки, яка включає концепцію забезпечення миру, стабільності та безпеки на міжнародному рівні. Міжнародна безпека має на меті попередження конфліктів, вирішення міжнародних суперечок, забезпечення захисту суверенітету держав, підтримку дипломатичних відносин, укладання договорів про нерозповсюдження зброї та застосування міжнародних санкцій.

Основними елементами універсальної системи міжнародної безпеки є міжнародне право, міжнародні інституції, дипломатичні відносини, миротворчі операції, гуманітарна допомога та контроль за ядерною зброєю. Вивчення взаємозв'язку між правовими інститутами національної та міжнародної безпеки дозволяє виокремити кілька ключових аспектів: по-перше, національна безпека орієнтована на заходи, спрямовані на забезпечення внутрішньої стабільності та обороноздатності в межах конкретної країни, тоді як міжнародна безпека стосується взаємодії між державами для запобігання конфліктам і забезпечення миру; по-друге, глобальні виклики, як-от поширення ядерної зброї, кліматичні зміни та пандемії, впливають на обидва рівні безпеки та вимагають міжнародної співпраці; по-третє, для ефективної боротьби з транснаціональними загрозами, такими як тероризм і кіберзлочинність, необхідна координація зусиль між державами та міжнародними організаціями; по-четверте, національна економічна безпека залежить не тільки від внутрішньої ситуації, але й від глобальних економічних умов, оскільки міжнародні економічні кризи і торговельні конфлікти можуть суттєво вплинути на стабільність держав [4, с. 15].

В умовах системної кризи міжнародного права відбувається формування багатопольярного світу, що змінює архітектуру міжнародної безпеки, зменшуючи вплив окремих держав і використання їхнього політичного, економічного та військового потенціалу для вирішення глобальних проблем безпеки. Зокрема, воєнна агресія російської федерації проти України засвідчила, що наявні міжнародні безпекові інститути втрачають свою ефективність, а політико-дипломатичні механізми забезпечення безпеки є малоефективними. Сучасна ситуація вимагає активної участі міжнародних інституцій для забезпечення стабільності та безпеки, оскільки національна безпека України не може бути забезпечена виключно зусиллями самої держави без залучення міжнародної підтримки [6, с. 30].

Негативний вплив на архітектуру міжнародної безпеки чинять такі фактори, як міжнародні конфлікти, тероризм, вплив країн-агресорів, поширення зброї масового знищення, зокрема програми ядерної зброї Північної Кореї та Ірану, а також екологічні та кліматичні проблеми. Ці

виклики потребують уважного аналізу та визначення ефективних шляхів вирішення в межах міжнародної співпраці.

Національна безпека кожної держави залежить від її здатності ефективно захищати себе від зовнішніх загроз, що включають:

- військові загрози – війни, військова агресія, терористичні акти. Міжнародна безпека забезпечує через механізми співпраці з міжнародними партнерами можливість збереження миру і стабільності в країнах, що не мають власних військових потужностей для стримування загроз;

- тероризм – глобальна проблема, яка ставить під загрозу безпеку не тільки окремих країн, а й міжнародної спільноти в цілому. Завдяки міжнародним зусиллям у боротьбі з тероризмом можна знизити рівень загроз для національної безпеки;

- економічні загрози – економічні санкції, торговельні війни, фінансові кризи, які можуть вплинути на внутрішній ринок і загальний рівень розвитку держави;

- кліматичні та екологічні загрози – глобальні зміни клімату, екологічні катастрофи, пандемії, які потребують міжнародної координації для ефективного подолання [5, с. 9].

Існує кілька ключових механізмів для забезпечення міжнародної безпеки, які також є частиною національної безпеки держави:

- міжнародні організації – такі організації, як Організація Об'єднаних Націй (ООН), НАТО, Європейський Союз, Асоціація країн Південно-Східної Азії (ASEAN) та інші організації, мають важливе значення для забезпечення міжнародної безпеки через створення платформ для дипломатії, миротворчих місій, економічного співробітництва і глобальних санкцій;

- дипломатичні зусилля – переговори, дипломатичні інструменти і механізми врегулювання конфліктів, що дозволяють вирішувати міжнародні суперечності мирним шляхом і знижувати ймовірність війни;

- миротворчі операції – це діяльність міжнародних організацій для збереження миру та стабільності в країнах, що переживають конфлікти, а також для запобігання новим конфліктам через введення миротворчих сил [7, с. 14].

Міжнародна безпека безпосередньо впливає на національну безпеку. Наприклад, участь у міжнародних миротворчих операціях або співпраця з іншими державами в боротьбі з тероризмом може зміцнити стабільність і безпеку всередині країни. Водночас глобальні виклики, такі як зміни клімату, пандемії або міжнародні конфлікти, можуть ставити під загрозу економічну стабільність, енергетичну безпеку і безпеку громадян. Інтеграція міжнародної безпеки в національну стратегію держави дозволяє ефективно координувати зусилля між урядом і міжнародними партнерами для захисту від зовнішніх загроз. Без належної міжнародної безпеки неможливо забезпечити внутрішню стабільність і розвиток, оскільки зовнішні чинники можуть істотно вплинути на політичну, економічну та соціальну ситуацію всередині країни [4, с. 55].

Міжнародна безпека є невід'ємною частиною національної безпеки, оскільки забезпечує захист від зовнішніх загроз і допомагає зберегти стабільність і розвиток держави в умовах глобалізації. Міжнародне співробітництво, дипломатія, військова і економічна безпека, а також участь у міжнародних організаціях і механізмах миротворчості створюють ефективні умови для забезпечення безпеки як на національному, так і на міжнародному рівні. Тому важливо, щоб кожна держава формулювала свою стратегію безпеки з урахуванням актуальних міжнародних викликів і загроз, тим самим сприяючи світовій безпеці.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України : Закону України від 21.06.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 11.04.2025 року).
2. Войтюк М., Тінін Д. Інтеграція гендерної складової у секторі безпеки та оборони в Україні : матеріали конференцій МЦНД. (29.11.2024; Житомир, Україна). С. 259–262.
3. Тінін Д., Тимофєєв В. Психологічні аспекти гендерної політики в секторі безпеки України: співвідношення маскуліності та фемінізму. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 1 (116). С. 393–398. DOI:10.31733/2078-3566-2022-1-393-398 <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/10073>; <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/10073/1/57.pdf>
4. Заводовський І. А. Становлення інституту відповідального громадянства—основа національної безпеки України. *Національна безпека України в умовах сучасних викликів*. 2023. С. 17.
5. Сидоренко Н. С., Наумик А. С., Брагіна К. С. Інноваційні детермінанти боротьби з корупцією та незаконним збагаченням в органах місцевого самоврядування України як аспект національної безпеки: теорія та практика. 2024. С. 320
6. Чітак В. В., Усманов Ю. І. Міжнародний і національно-правовий аналіз стану інформаційної безпеки України в умовах збройного конфлікту. 2023. С. 27.
7. Shyshkin Ivan, Voronova Olena, Datso Taras. Міжнародні відносини Україна–НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. С. 3–17.